

Allen & Overy LLP

Proces-verbaal van vergadering ING Groep N.V.

JL/LB/0035287-0000117

99131416

CONCEPT

PROCES-VERBAAL VAN VERGADERING

(ING Groep N.V.)

Op vijftwintig april tweeduizend tweeëntwintig, om veertien uur (14:00 uur) in de middag heb ik, mr. Joyce Johanna Cornelia Aurelia Leemrijse, notaris te Amsterdam, ten verzoeken van de Raad van Commissarissen (de **Raad van Commissarissen**) van ING Groep N.V., een naamloze vennootschap, gevestigd te Amsterdam, kantoorhoudende te Bijlmerdreef 106, 1102 CT Amsterdam en ingeschreven in het handelsregister onder nummer 33231073 (**ING Groep N.V.** of **ING** of de **vennootschap**), een algemene vergadering van aandeelhouders van ING (de **Algemene Vergadering**) bijgewoond, gehouden in het hoofdkantoor van ING, het Cedar-gebouw, Bijlmerdreef 106, 1102 CT Amsterdam, teneinde proces-verbaal op te maken van het ter vergadering verhandelde.

Aldaar heb ik, notaris, het volgende geconstateerd.

Als voorzitter van de Algemene Vergadering treedt op, overeenkomstig het bepaalde in artikel 32.1 van de statuten van ING (de **statuten**), de heer G.J. Wijers, voorzitter van de Raad van Commissarissen (de **voorzitter**).

1. Opening en mededelingen

De **voorzitter** opent de vergadering en heet de aandeelhouders van ING Groep N.V. en de vertegenwoordigers van de Centrale Ondernemingsraad in de zaal en op afstand van harte welkom. De vergadering vindt hybride plaats vanuit Cedar, het hoofdkantoor van ING. De leden van de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur en een aantal aandeelhouders zijn fysiek in het gebouw aanwezig vandaag. De overige aandeelhouders volgen de vergadering op afstand via de live webcast of via het online-platform eVote.

De **voorzitter** begint met een aantal huishoudelijke mededelingen. Vervolgens introduceert hij de leden van de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur die zichtbaar aanwezig zijn voor de aandeelhouders: Herna Verhagen (voorzitter van de Remuneratiecommissie), Margarete Haase (voorzitter van de Auditcommissie), Mike Rees (voorzitter van de Riskcommissie) en Hans Wijers (voorzitter). De Raad van Bestuur: Steven van Rijswijk (voorzitter van de Raad van Bestuur), Tanate Phutrakul (chief financial officer), Ljiljana Čortan (chief risk officer) en Vroukje van Oosten Slingeland (de general counsel van de vennootschap). De volgende leden van de Raad van Commissarissen zijn tevens aanwezig of nemen op afstand deel: Juan Colombas, Mariana Gheorghe, Lodewijk Hijmans van den Bergh, Herman Hulst en Harold Naus. De volgende leden van de Raad van Bestuur van ING Bank N.V. zijn tevens aanwezig of nemen op afstand deel: Pinar Abay, Andrew Bester, Aris Bogdaneris, Ron van Kemenade en Marnix van Stiphout. Verder zijn aanwezig Cindy van Eldert-Klep, secretaris van de vennootschap en, namens de externe accountant van het boekjaar tweeduizend eenentwintig, KPMG, Waldo Bakker en Peti de Wit. Ook zijn Joyce Leemrijse, de onafhankelijk notaris, partner bij Allen & Overy, en Lianne Bosman, kandidaat-notaris bij Allen & Overy, aanwezig.

De **voorzitter** geeft aan dat de vergadering in het Nederlands gehouden zal worden, net als de presentatie van de voorzitter van de Raad van Bestuur. Er zal alleen in het Engels worden gesproken als de spreker niet het Nederlands als moedertaal heeft. ING is voornemens om met ingang van de volgende jaarvergadering de agenda en de toelichting op de agenda alleen in het Engels te publiceren. Het jaarverslag wordt ook al enige jaren uitsluitend in het Engels gepubliceerd. Gevolg hiervan is dat de jaarvergadering vanaf dan in het Engels zal worden gehouden. Wel blijft het voor aandeelhouders mogelijk hun vragen in het Nederlands te stellen.

De **voorzitter** constateert dat de aandeelhouders overeenkomstig de wet en de statuten van de Vennootschap tot deze vergadering zijn opgeroepen, zodat de vergadering rechtsgeldige besluiten kan nemen. Voorts constateert hij dat door de aandeelhouders geen voorstellen ter behandeling in deze vergadering zijn ingediend. Hij deelt mee dat het geplaatste kapitaal van de Vennootschap per de registratiedatum (achtentwintig maart tweeduizend tweeëntwintig) bestond uit drie miljard negenhonderdvijf miljoen zeventhonderdzesentwintigduizend vijfhonderdvijfentwintig (3.905.726.525) aandelen. ING Groep N.V. en haar

dochtermaatschappijen hielden op die datum gezamenlijk honderdveertig miljoen vijfhonderdeenennegentigduizend zeshonderdneenenendertig (140.591.639) aandelen, waardoor het aantal aandelen waarop gestemd kan worden drie miljard zevenhondervijfenzestig miljoen eenhonderdvierendertigduizend achthonderdzesentachtig (3.765.134.886) is. Op een gewoon aandeel kan één stem worden uitgebracht.

Later in de vergadering, voorafgaand aan de stemming over agendapunt 2D, wordt bekend gemaakt dat er in deze vergadering vijfduizend acht (5.008) aandeelhouders vertegenwoordigd zijn, die in totaal twee miljard vijfhonderd zevenenveertig miljoen achthonderd vijfenveertigduizend driehonderd zesentwintig (2.547.845.326) aandelen houden waarop in totaal hetzelfde aantal stemmen kan worden uitgebracht. Dit komt overeen met zevenenzestig komma zevenenzestig procent (67,67%) van het geplaatste kapitaal waarover stemmen kunnen worden uitgebracht.

Vervolgens deelt de **voorzitter** mede dat het notariële proces-verbaal van de vergadering van zesentwintig april tweeduizend eenentwintig sinds achtentwintig oktober tweeduizend eenentwintig beschikbaar is op de website van de vennootschap en dat het conceptverslag bovendien ter inzage is geweest vanaf zesentwintig juli tweeduizend eenentwintig. Ook dit jaar zal voor het vaststellen van het verslag een notarieel proces-verbaal worden opgemaakt.

Alvorens over te gaan tot de behandeling van agendapunt 2, licht de **voorzitter** de algemene gang van zaken in de vergadering toe. Hij legt uit dat: **(i)** aandeelhouders die zich hebben geregistreerd de mogelijkheid hadden om tot tweeënzeventig uur voor de vergadering hun vragen in te dienen; die vragen worden tijdens de vergadering voorgelezen en beantwoord, zoveel mogelijk gegroepeerd, in relatie met de vragen uit de zaal, en wanneer het betreffende agendapunt aan de orde wordt gesteld; **(ii)** geregistreerde aandeelhouders ook tijdens de vergadering vragen kunnen stellen; **(iii)** geregistreerde aandeelhouders die virtueel deelnemen aan de vergadering, aanvullend in de gelegenheid worden gesteld om tijdens de vergadering vragen te stellen via de chatfunctie of via e-mail; **(iv)** over alle voorstellen die ter besluitvorming zijn geagendeerd, deels al door de aandeelhouders van tevoren steminstructies zijn verstrekt aan de notaris via het onlineplatform eVote; en **(v)** aandeelhouders die in de zaal aanwezig zijn tijdens de vergadering kunnen stemmen. Alvorens over te gaan tot de behandeling van agendapunt 2, licht mevrouw **Van Oosten Slingeland**, general counsel van de vennootschap, het stemmen en het stellen van vragen in de vergadering toe.

Voordat de **voorzitter** overgaat tot de inhoudelijke behandeling van de agendapunten, staat hij nog stil bij de Russische inval in Oekraïne. Hij stelt dat ING de invasie ten strengste veroordeelt en dat hun gedachten in eerste plaats uitgaan naar de moedige bevolking van Oekraïne en in het bijzonder naar ING's medewerkers en hun familie. De inval zal de komende jaren verregaande consequenties hebben, zeer waarschijnlijk voor de geopolitieke en geo-economische constellatie waarin wij met

zijn allen leven en waarin ING ook zal moeten opereren. Bovenop de uitdagingen die COVID-19 heeft meegebracht, zal moeten worden geopereerd met de uitdagingen van een andere wereldorde, een economie met hoge inflatie en veel onzekerheden voor burgers en bedrijven. Het goede is wel dat ING topfit is en klaar om de uitdagingen aan te gaan.

De **voorzitter** blikt terug op het jaar tweeduizend eenentwintig. Hij licht toe dat het coronavirus een steeds grotere impact had op de klanten, medewerkers en onderneming van ING en grote onzekerheid met zich mee bracht. Een groot deel van ING's medewerkers werkte vanuit huis; anderen, voor wie dat gegeven de aard van hun werk niet mogelijk was, waren op de kantoren te vinden en zetten zich daar in voor blijvende service aan ING's klanten. Bij ING heeft iedereen, zowel de medewerkers als de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur, zich aangepast aan de nieuwe situatie en de vergaderingen en ontmoetingen zoveel mogelijk virtueel, op afstand gehouden.

De **voorzitter** vervolgt dat de aanhoudende lage rentes, de stijgende inflatie, de verstoringen in de supply chains, de toenemende energieprijzen en de toenemende geopolitieke spanningen hebben gezorgd voor onzekerheid in de markten. Het was in veel opzichten opnieuw een uitdagend jaar, maar ook een jaar waarin ING uitstekend heeft gepresteerd, solide resultaten leverde in een snel veranderende omgeving. De voorzitter bedankt de medewerkers van ING hier van harte voor en benoemt hun fantastische inzet. In het jaarverslag kunnen aandeelhouders meer over ING's activiteiten en prestaties lezen.

De **voorzitter** stelt dat er veel zaken zijn waar hij en de Raad van Commissarissen met tevredenheid op terugkijken. Hij noemt een aantal voorbeelden, waaronder de manier waarop ING de mobiele en digitale beleving van haar klanten verbeterd heeft en de wijze waarop ING haar klanten in toenemende mate ondersteunt bij de duurzaamheidstransitie. Vervolgens bespreekt hij wat ING doet op het gebied van duurzaamheid en ESG (Environmental, Social en Governance). Daarbij gaat het om bijvoorbeeld de netto-nul CO₂-uitstoot ambitie en het vergroten van diversiteit en maatschappelijke betrokkenheid.

De vergadering wordt verstoord door actievoerders, waarna de voorzitter de vergadering tijdelijk staakt.

De **voorzitter** excuseert zich voor de verstoring van de vergadering en hoopt later een constructieve discussie te voeren over de serieuze manier waarop ING probeert een bijdrage te leveren aan het oplossen van het klimaatvraagstuk.

De **voorzitter** vervolgt de vergadering en gaat door met de energietransitie en de stappen die ING ook het afgelopen jaar heeft gezet om een bijdrage te leveren aan het oplossen van dit vraagstuk en ING's klanten te helpen de transitie. ING neemt daarbij niet alleen op het gebied van environment stappen, maar ook op het gebied van de overige ESG-doelen.

De **voorzitter** legt uit dat om de effectiviteit van de Raad van Commissarissen op het

gebied van ESG te versterken en de ESG-strategie in de bredere organisatie van ING Groep te integreren, binnen de Raad van Commissarissen een ESG-commissie in het leven is geroepen. Daarmee kan ING de realisatie van haar strategie, de naleving van toegenomen ESG-rapportagevereisten en openbaarmakingsverplichtingen op regelmatige basis monitoren. Daarmee wordt de governance binnen ING versterkt en verzekert ING zich ervan dat ESG integraal onderdeel wordt van haar besluitvormingsprocessen. Dat sluit aan bij wat serieuze aandeelhouders, toezichthouders, overheden en internationale organisaties en de maatschappij in brede zin van ING verwachten.

Tot slot stelt de **voorzitter** dat het veilig en compliant houden van ING ook een punt van aanhoudende aandacht is. ING blijft zich, net als in de voorgaande jaren, focussen op het verder verbeteren van haar Know Your Customer processen, op de strijd tegen financiële misdaad en op het beschermen van klanten tegen diefstal, online en offline.

2. Verslag van de Raad van Bestuur over tweeduizend eenentwintig en Duurzaamheid (ter bespreking).

2A. Verslag van de Raad van Bestuur over tweeduizend eenentwintig (ter bespreking).

2B. Duurzaamheid (ter bespreking).

De **voorzitter** merkt op dat beide onderwerpen al enige tijd gezamenlijk worden behandeld tijdens de jaarvergaderingen. Duurzaamheid is een van de belangrijkste onderdelen van ING's strategie en daar integraal onderdeel van. Daarom zal ING vanaf volgend jaar, de volgende jaarvergadering, dit niet meer als een afzonderlijk agenda-item behandelen, maar wordt dit als een geïntegreerd thema in het Verslag van de Raad van Bestuur geagendeerd. De **voorzitter** geeft het woord aan de heer Van Rijswijk.

De heer **Van Rijswijk** verwelkomt alle aandeelhouders. Om te beginnen staat hij stil bij Oekraïne en het feit dat ING de invasie veroordeelt. ING doet van alles om te helpen, zo heeft ING twaalf miljoen euro (EUR 12.000.000) gedoneerd aan organisaties in en buiten Oekraïne en heeft ING betalingen van privépersonen naar Oekraïne gratis gemaakt. Hij bedankt zijn collega's voor alle inzet. Voor wat betreft de activiteiten in Rusland verwijst hij naar de berichtgeving door ING in maart. ING houdt zich aan de internationale sancties en mochten er verdere sancties komen, dan kan ING die uit voeren. ING ondersteunt buitenlandse klanten in Rusland, maar doet geen nieuwe zaken met Russische klanten. Daarnaast blijft ING in contact met haar eigen medewerkers; hun veiligheid is voor ING topprioriteit.

De heer **Van Rijswijk** gaat verder met de resultaten. Hij is trots op de resultaten en licht drie onderdelen uit. Ten eerste heeft ING een goed financieel en commercieel resultaat behaald, ondanks de Corona-pandemie. Ten tweede is het aantal klanten blijven groeien en heeft ING's 'digital first'-bedrijfsmodel zich wederom bewezen. Ten derde heeft ING meer klanten kunnen helpen met hun transitie naar een groene samenleving.

De heer **Van Rijswijk** geeft aan dat de grote uitdagingen waar ING mee te maken had in tweeduizend eenentwintig de negatieve renteomgeving, de toenemende concurrentie, het toenemend toezicht en meer focus op digitalisering betroffen. Daarbij komen de klimaatcrisis en de recente coronapandemie. Ondanks deze uitdagingen is er focus gebleven op de zaken waar ING goed in is, namelijk het werken met haar klanten, de sterke duurzaamheidspilaar, de krachtige technologie, de goede mensen en de over het algemeen goede resultaten.

De heer **Van Rijswijk** bespreekt de vijf onderwerpen achtereenvolgens.

(1) Klantengroei: het aantal klanten groeide met bijna vijfhonderdduizend (500.000) in een jaar. Wat betreft de Net Promoter Score (NPS) stond ING op de nummers één (1) in vijf (5) van elf (11) landen. De digitale dienstverlening nam sterk toe door COVID-19: eenennegentig procent (91%) van alle klantencontacten waren via mobiel en meer dan vijftig procent (50%) van de klanten doet zaken uitsluitend via mobiel.

(2) Duurzaamheid: ook op het gebied van duurzaamheid heeft ING een enorme ambitie. ING was een van de eerste banken die het Klimaatakkoord van Parijs heeft onderschreven, was de eerste bank in de wereld die een op wetenschap gebaseerde methodologie hanteerde om haar impact te meten en was een van de eerste banken die nieuwe duurzame leningen ontwikkelde. In tweeduizend eenentwintig heeft ING meer dan driehonderd zeventien (317) groene transacties begeleid en zich aangesloten bij de Net Zero Banking Alliance. Dat betreft een alliantie van banken die veertig procent (40%) van de activa van de banken vertegenwoordigt en die zich geïnteresseerd hebben aan het netto doel van tweeduizend vijftig. In haar kredietportefeuille richt ING zich op Scope 3 (drie). Er zijn per sector klimaatpaden ontwikkeld om de mondiale CO₂-uitstoot in tweeduizend dertig met vijfenveertig procent (45%) te verkleinen. Wat betreft olie en gas zal ING geen nieuwe olie- en gasvelden meer financieren. Voor de acht overige terra-sectoren zal ING de klimaatroutekaart eind tweeduizend tweeëntwintig gereed hebben en voor het resterende deel van haar kredietportefeuille per eind tweeduizend drieëntwintig. De financiering van hernieuwbare energie zal ING met vijftig procent (50%) laten stijgen in tweeduizend vijftentwintig ten opzichte van het niveau in tweeduizend eenentwintig. ING neemt de klimaattransitie zeer serieus. Op gebied van social en governance bespreekt hij veilig en robuust bankieren. ING werkt in Nederland samen met de Fintell Alliance, een alliantie van ING met drie andere banken en met de Financial Intelligence Unit, de fiscale opsporingsdienst.

(3) Technologie: ING wil een excellente klantbeleving geven en dat doet zij door middel van haar technologie, door haar kanalen vierentwintig uur per dag ter beschikking te stellen, haar proces van begin tot eind te digitaliseren en door haar modulaire technologie.

(4) Mensen: ING vindt haar mensen belangrijk en investeert met name in toekomstgerichte vaardigheden. Gemengde teams zijn daarbij belangrijk. ING kent

het zeventig procent (70%)-principe: niet meer dan zeventig procent (70%) van een team of een functie mag bestaan uit één nationaliteit, één geslacht of één leeftijdsgroep. De Raad van Commissarissen bestaat voor tenminste een derde uit vrouwen en tenminste een derde uit mannen, in lijn met de Nederlandse wetgeving. Dit geldt ook voor de Raad van Bestuur en het topmanagement van ING. Voor de top driehonderd (300) heeft ING de doelstelling neergezet om per tweeduizend vijftienvintig voor tenminste dertig procent (30%) uit vrouwen te bestaan. Wat betreft het principe 'equal pay for equal work' merkt hij op dat ING de Global Job Architecture heeft uitgerold. Deze architectuur stelt ING in staat om te meten en te analyseren wat mannen en vrouwen verdienen in een bepaalde functiegroep en in te grijpen waar nodig.

(5) Resultaten: ondanks de trend van de lage of negatieve renteomgeving is ING nog steeds het meest gevoelig voor rente-inkomsten. Meer dan tachtig procent (80%) van de inkomsten bestaat uit rente-inkomsten. De commissie-inkomsten groeiden in tweeduizend eenentwintig met zeventien procent (17%). Over tweeduizend eenentwintig is een nettoresultaat van bijna vier miljard achthonder miljoen euro (EUR 4.800.000.000) zichtbaar. Dat is een groei van tweeënnegentig procent (92%) ten opzichte van tweeduizend twintig. Ook de activiteiten van ING zijn gegroeid; meer transacties, meer klanten, meer sustainable transacties. En daarbij is ING ook in staat geweest om haar kosten onder controle te houden. De risicokosten bedroegen vijfhonderd zestien miljoen euro (EUR 516.000.000), de leningen groeiden met dertig miljard zeshonderd miljoen euro (EUR 30.600.000.000) en de toevertrouwde middelen namen toe met tien miljard driehonderd miljoen euro (EUR 10.300.000.000). Daarnaast heeft ING met succes een aandeleninkoopprogramma uitgevoerd. Er is een rendement op het eigen vermogen gerealiseerd van negen komma twee procent (9,2%). ING eindigt met een kapitaalspositie van vijftien komma negen procent (15,9%) Common Equity Tier-1.

De heer **Van Rijswijk** vervolgt met het dividend. Overeenkomstig het dividendbeleid wordt jaarlijks vijftig procent (50%) van de duurzame nettowinst uitgekeerd. In tweeduizend eenentwintig is er een interim-dividend uitgekeerd van eenentwintig eurocent (EUR 0,21) per aandeel en aan de algemene vergadering wordt voorgesteld om een slotdividend uit te keren van eenenveertig eurocent (EUR 0,41) per aandeel. Tot slot kijkt de heer **Van Rijswijk** naar de toekomst. Hij herhaalt dat ING zich grote zorgen maakt over de situatie in Oekraïne, de toenemende inflatie en de toenemende energieprijzen. ING is echter goed voorbereid en heeft sterke kapitaalbuffers, een robuust risicobeleid en een sterke focus op de uitvoering van haar strategie. Daarbij richt ING zich op twee pijlers; het voortdurend verbeteren van de dienstverlening naar haar klanten toe en de sterke duurzaamheidspilaar.

De heer **Van Rijswijk** bedankt de medewerkers van ING voor hun fantastische inzet in tweeduizend eenentwintig en bedankt de aandeelhouders voor hun steun aan ING. Daarna geeft hij het woord terug aan de voorzitter.

De **voorzitter** bedankt de heer Van Rijswijk voor zijn toelichting gaat over naar agendapunt 2C.

2C. Verslag van de Raad van Commissarissen over tweeduizend eenentwintig (ter bespreking)

De **voorzitter** verwijst naar het Verslag van de Raad van Commissarissen zoals opgenomen in het Annual Report. De Raad van Commissarissen kwam in tweeduizend eenentwintig veertien keer regulier bijeen. De besproken onderwerpen betroffen onder meer strategie, de impact van COVID-19, ESG en de ontwikkelingen rondom Rusland en Oekraïne. De **voorzitter** sluit dit agendapunt af en gaat over naar agendapunt 2D.

2D. Remuneratieverslag over tweeduizend eenentwintig (ter adviserende stemming)

De **voorzitter** stelt aan de orde het Remuneratieverslag over tweeduizend eenentwintig en geeft het woord aan de voorzitter van de Remuneratiecommissie, mevrouw Herna Verhagen.

Mevrouw **Verhagen** bedankt de voorzitter en licht het Remuneratieverslag van ING toe. Ze legt uit dat de Remuneratiecommissie heeft stilgestaan bij de verschillende aspecten die in tweeduizend eenentwintig een rol speelden, waaronder COVID-19. De Remuneratiecommissie heeft nagedacht over de betekenis van COVID-19 voor medewerkers van ING en welke impact het uiteindelijk heeft gehad op het bedrijf. Ook is gesproken over de prestatiedoelen die de Remuneratiecommissie heeft gesteld gedurende het jaar, over de realisatie van die prestatiedoelen en de uitkering van een variabele beloning aan de leden van de Raad van Bestuur.

Mevrouw **Verhagen** legt uit dat de beloningsprincipes van ING van toepassing zijn op alle medewerkers inclusief de leden van de Raad van Bestuur. Het beloningsbeleid heeft tot doel om medewerkers aan te trekken, te motiveren en te behouden en natuurlijk hen te helpen met de juiste vaardigheden, capaciteiten en gedragingen die noodzakelijk zijn voor het realiseren van ING's strategie. Daarnaast wil ING een gebalanceerde beloning aanbieden. De beloning is niet alleen gericht op het realiseren van de kortetermijndoelen en kortetermijnresultaten, maar ook op het realiseren van het langetermijnresultaat van ING. Het behalen van niet-financiële doelen weegt tenminste even zwaar als het realiseren van de financiële doelen. Om er zeker van te zijn dat het beloningsbeleid van ING in lijn is met datgene wat stakeholders van ING verwachten, is de Remuneratiecommissie voortdurend in dialoog met onder andere toezichthouders, klanten, aandeelhouders, ondernemingsraden en andere groepen belanghebbenden. In tweeduizend eenentwintig heeft ING haar stakeholders geconsulteerd over het beloningsbeleid. De stakeholders hebben aangegeven meer transparantie te verwachten rondom het onderdeel variabele beloning en de doelstellingen voor het nieuwe jaar. Dit is meegenomen in het Remuneratieverslag over tweeduizend eenentwintig.

Mevrouw **Verhagen** staat kort stil bij het Remuneratieverslag zelf, met name bij de

toepassing van de remuneratieprincipes op de Raad van Bestuur. Zoals al toegelicht door de heer Van Rijswijk was tweeduizend eenentwintig een succesvol jaar. De variabele beloning voor de leden van de Raad van Bestuur is berekend en vastgesteld op basis van de resultaten van ING in haar geheel, aan de hand van de algemene en individuele doelstellingen. De scores op financiële en niet-financiële doelstellingen resulteren in een variabele beloning van respectievelijk zeventien procent (17%) voor de CEO en CRO en achttien procent (18%) voor de CFO. De wijze waarop deze variabele beloning is toegekend en de afwegingen die daar zijn gemaakt, zijn opgenomen in het Remuneratieverslag.

Mevrouw **Verhagen** staat vervolgens stil bij gelijke beloning en de *gender pay gap*. ING vindt het belangrijk dat mensen die hetzelfde werk verrichten in een gelijke situatie ook gelijk worden beloond. Een *gender pay gap* is een veel voorkomend maatschappelijk probleem, waarbij vrouwen over het algemeen minder verdienen dan mannen. In het jaarverslag over tweeduizend tweeëntwintig zal ING voor het eerst de wereldwijde *gender pay gap* publiceren, jaarlijks monitoren en daar bij de aandeelhouders op terugkomen.

Ze geeft aan dat het Remuneratieverslag over tweeduizend eenentwintig ter advisering aan de aandeelhouders wordt voorgelegd. De resultaten worden meegenomen in het Remuneratieverslag dat ING zal schrijven over tweeduizend tweeëntwintig. Mevrouw **Verhagen** geeft vervolgens het woord terug aan de **voorzitter**.

De **voorzitter** bedankt mevrouw Verhagen, sluit het agendapunt af en gaat over naar de vragen.

Vragen over strategie, financiële prestaties en duurzaamheid

(1) de heer **Vreeken** (We Connect You) laat weten dat het hem verbaast dat ING als zeer vervuilende fossiele bank wordt gezien. Hij heeft doorgekregen dat ING op dit moment voor ongeveer zestien miljard euro (EUR 16.000.000.000) in fossiele energie zit en voor zeven miljard euro (EUR 7.000.000.000) in schone energie. Hij vraagt hoe het zit met de financiering van grote vervuilers zoals Shell, BP, Tata Steel, Schiphol en KLM. En hoe ING als ketenpartner de verschoning van de vervuilende bedrijven in Nederland kan versterken.

De heer **Van Rijswijk** laat weten dat ING met zeven miljard euro (EUR 7.000.000.000) aan 'schone' financiering op zestig procent (60%) van haar jaarlijkse financiering in energieopwekking van duurzame energie zit.

(2) De heer **R. Abma** geeft aan een bezorgde vader en een bezorgde aandeelhouder te zijn. Zijn zorgen komen voort uit de klimaatveranderingen die steeds verder gaan en de heftige gevolgen hiervan op het leven en welzijn en de economische gevolgen voor ING. Ondanks de mooie woorden die zijn uitgesproken, is het duidelijk dat de maatregelen voor het klimaat van ING te weinig zijn en te langzaam gaan. De uitspraak in de klimaatrechtzaak tegen

Shell laat dat zien. De rechter stelt dat elk bedrijf verdergaande inspanningsverplichtingen heeft om de uitstoot ook van zijn klanten terug te dringen. Voor ING betekent dit dat zij medeverantwoordelijk is voor de financiering van de fossiele brandstof. Hij vraagt waarom ING nog steeds zoveel miljarden in kolen, olie en gas financiert. En hoe het komt dat ING volgens de Eerlijke Bankwijzer achterloopt op het gebied van duurzaamheid. De heer **Van Rijswijk** legt uit dat de financiering van kolen nog maar heel beperkt is. In tweeduizend zeventien heeft ING besloten geen nieuwe kolenopwekkingscentrales meer te financieren. Ook heeft ING gezegd per tweeduizend vijftig helemaal uit kolen energieopwekking te willen zijn. Hij gaat vervolgens in op de Eerlijke Bankwijzer. ING heeft met heel veel externe instanties, waaronder ook de Eerlijke Bankwijzer, goede contacten om te kijken wat ze van ING vinden en waar ING zich kan verbeteren. Hij wijst erop dat ING een wereldwijd bedrijf is en dat het ondersteunen van de algemene economie een andere setting is dan enkel het ondersteunen van duurzame energie. ING wil daar echter wel in voorop lopen in lijn met het strengste scenario van de netto nullijn in tweeduizend vijftig. Met de 'energiepaden' van de International Energy Agency wil ING haar portefeuille daaraan laten voldoen.

- (3) De heer **Gaillard** (namens PGGM en enkele Eumedion-deelnemers, waaronder APG, AEGON en MN) merkt op dat ING heeft besloten om voorlopig in Rusland te blijven. Hij vraagt om een toelichting waarom ING momenteel actief blijft in Rusland en onder welke omstandigheden de activiteiten versneld zullen worden afgeschaald. Zijn tweede vraag gaat over klimaat. ING heeft aangegeven haar klimaattransitiestrategie niet voor te leggen tijdens de AVA ter adviserende stemming vanwege drie redenen: het klimaat is een integraal onderdeel van de strategie, momenteel zijn er geen standaarden en er is momenteel geen mogelijkheid tot assurance. Met de implementatie van CSRD zal er wel sprake zijn van uniforme verslaggevingsstandaarden. Bovendien moet de accountant dan ook een beperkte mate van zekerheid afgeven. Hij vraagt of ING zou willen overwegen om de gehele duurzaamheidsrapportage vanaf dat moment wel ter adviserende stemming aan de AVA voor te leggen. Zijn derde vraag gaat over de implementatie van de diversiteit en het inclusiebeleid. Hij vraagt welke stappen ING neemt om de posities van onder gerepresenteerde groepen te bevorderen. Tot slot vraagt hij naar de meldingen van klokkenluiders. Tijdens de jaarlijkse dialoog tussen Eumedion en ING is er gesproken over het rapporteren van meldingen van klokkenluiders of andere overtredingen. ING refereerde voor deze meldingen aan het Pillar 3 rapport. In het rapport wordt echter geen beschouwing of reflectie gegeven op de meldingen, noch over het verloop of de uitkomst van de meldingen. Hij vraagt of ING overweegt om in

het kader van de recente gevallen van grensoverschrijdend gedrag uitgebreider daarover te rapporteren dan zij op dit moment doet.

De heer **Van Rijswijk** geeft aan dat ING haar internationale klanten zijnde niet-Russische klanten in Rusland blijft ondersteunen voor het geval zij bijvoorbeeld werkkapitaal nodig hebben. ING heeft gezegd geen nieuwe zaken meer te doen met Russische klanten, maar er staat momenteel nog wel zes komma zeven miljard euro (EUR 6.700.000.000) uit op klanten in Rusland en Russische klanten buiten Rusland. Om deze leningen terug betaald te krijgen is het nodig dat ING haar activiteiten op een klein niveau blijft runnen. ING zal in goed overleg met haar klanten haar geld terugvragen als de financieringen aflopen. Daar zijn ook limiteringen aan vanwege de sancties vanuit het westen en vanuit Rusland.

De heer **Van Rijswijk** vervolgt met het klimaat. Hij bevestigt de redenen voor het niet voorleggen aan de algemene vergadering, waarbij de belangrijkste reden is het feit dat het klimaat een integraal onderdeel is van de strategie van ING. Als de CSRD-rapportage er eenmaal is, zal ING daar ook naar kijken.

Wat betreft diversiteit en inclusie, geeft de heer **Van Rijswijk** aan dat ING door de Global Job Architecture goed kan meten hoeveel diversiteit er in de verschillende functieniveaus is en hoe ING mannen en vrouwen in dezelfde functie betaalt. Hij merkt op dat dit echter maar één aspect van diversiteit en inclusie is en dat ING veel aandacht heeft voor deze onderwerpen.

De heer **Van Rijswijk** beantwoordt tot slot de vraag over Pillar 3. ING heeft de meldingen van overschrijdend gedrag op meerdere manieren in Pillar 3 gezet. Het gaat daarbij niet alleen maar om seksueel grensoverschrijdend gedrag, maar ook om ander gedrag. ING gaat overwegen om de rapportage volgend jaar ook in een ander deel van het jaarverslag te rapporteren.

- (4) Mevrouw **Heinsbroek** (VBDO) bedankt ING allereerst voor de constructieve dialoog die al jaren wordt gevoerd over duurzaamheidsonderwerpen. Zij vraagt achtereenvolgens wanneer ING gaat rapporteren over potentiële desinvesteringdrempels, naar de Encore-based biodiversity reporting en wanneer ING uitgebreider gaat rapporteren over arbeidsomstandigheden in de toeleveringsketen.

Wat betreft de desinvesteringen, benadrukt de heer **Van Rijswijk** dat het makkelijkste is om alles te verkopen maar dan heeft ING nul impact op het klimaat. Immers, ING verkoopt het, maar iemand anders koopt het op. ING wil het echter zoveel mogelijk inclusief doen, wat betekent dat zij praat met ondernemingen om ervoor te zorgen dat zij policies hebben waardoor zij hun productieprocessen aanpassen (Scope drie). ING heeft zich gecommitteerd aan de klimaatdoelen waarmee de wereldwijde temperatuurstijging tot maximaal 1.5 graden Celsius beperkt blijft. Daartoe heeft ING sectorspecifieke tussentijdse doelstellingen geformuleerd die overeenkomen

met een 45% CO2-reductie per 2030. ING heeft tussentijdse doelstellingen geformuleerd voor 2030 op de routekaart naar een netto-nul uitstoot van broeikasgassen voor diverse sectoren, onder meer het beperken van de gefinancierde olie- en gasportefeuille met 19% ten opzichte van 2019; het beperken van de intensiteit van de uitstoot van broeikasgassen voor stroomopwekking met 53% ten opzichte van 2018 en het beperken van de intensiteit van de uitstoot van broeikasgassen voor de automotive sector met 49% ten opzichte van 2020. Die routekaart is er dus al en ING zal daar ook op sturen. De vraag wordt uiteindelijk wat er gaat gebeuren als er van die lijn wordt afgeweken en klanten hun plannen niet waarmaken. Dan moet ING beoordelen of zij eruit stapt of keiharde eisen stelt. Hij merkt op dat het met name om de dialoog gaat.

De heer **Van Rijswijk** vervolgt met de vraag over de Encore-based biodiversity reporting. Encore betekent Exploring Natural Capital Opportunities Risk and Exposure en gaat over de vraag of nu al te meten valt hoe biodiversiteit invloed heeft op de eigen portefeuille. Op basis van die Encore-gegevens heeft ING in kaart gebracht welke sectoren de grootste impact hebben op haar portefeuille, hetgeen is gepubliceerd op de website van ING. De belangrijkste sectoren zijn hierbij food en agri, bouw, mijnbouw en energie. Deze resultaten zijn verwerkt in het ESR-beleid, dus Environmental and Social Risk, en dat regardeert de manier waarop wordt gekeken naar ING's kredietverlening. Als een kredietverzoek niet in lijn is met de ESR-policy, komt er een negatief advies op. In geval van een negatief advies kan er slechts een uitzondering op worden gemaakt door het hoogste kredietorgaan. Hij geeft aan dat – zoals ook uit het jaarverslag blijkt – afgelopen jaar zestien procent (16%) van ESR-adviezen negatief was. Er zijn maar enkele uitzonderingen geweest waar toen toch anders besloten is, wat betekent dat er heel strak beleid op wordt gevoerd.

Voor de derde vraag van VBDO, over het verbeteren van omstandigheden voor arbeid in de supply chains van banken, geldt volgens de heer **Van Rijswijk** hetzelfde. ING houdt zich uiteraard aan allerlei UNCP-richtlijnen, adresseert arbeidskwesties in haar ESR-raamwerk en heeft op basis van al die internationale richtlijnen hoog-risicoklanten en -transacties die een gedetailleerde analyse vereisen. Hij merkt op dat, hoe vervelend het ook is, het wat betreft mensenrechten heel lastig is om een kwantitatief framework te gebruiken. Wel publiceert ING casestudies en wil zij graag met stakeholders in gesprek blijven om zich daar voortdurend op te verbeteren. Hoe strakker ING daarop kan meten, hoe strakker zij haar organisatie daarop kan inrichten.

- (5) De heer **Jorna** (VEB) vraagt welke keuze ING zal maken indien zij wordt geconfronteerd met een verzoek om gas- of oliewinning in de Noordzee te

faciliteren en met name of ING dan zal kiezen voor handhaving van het bestaande beleid of, in het kader van de oorlog en de wens om niet langer afhankelijk te zijn van Russische gas, wel zal overgaan tot financiering. En hij vraagt of ING roebels accepteert in het kader van aflossing en rentebetalingen in Rusland. Vervolgens stelt hij een vraag over ESG. Per een januari tweeduizend drieëntwintig moet ieder kantoor energielabel C bezitten. Hij vraagt of ING er zicht op heeft hoeveel kantoren niet kunnen voldoen aan het energielabel C, waardoor de gemeente moet handhaven. Daarna vraagt hij hoe het komt dat in Duitsland de online retailklanten wel functioneren, ten opzichte van de keuze om afscheid te nemen van online retailklanten in Frankrijk en Tsjechië. Tot slot vraagt hij in hoeverre ING momenteel op één IT-platform wereldwijd zit.

De heer **Van Rijswijk** start zijn toelichting met het duivelse dilemma van gas en olie. Hij geeft aan dat ING de keuze heeft gemaakt om de klimaatscenario's te blijven volgen, wat betekent dat ING, als zij een routekaart wil hebben voor olie en gas, ook geen nieuwe olie- en gasvelden kan financieren. Hij is van mening dat de wereld met spoed moet kijken hoe zij zich minder afhankelijk kan maken van fossiele brandstoffen.

De heer **Van Rijswijk** gaat vervolgens in op de roebels en geeft aan dat er met name beperkingen zijn in het uitwisselen van euro's en dollars. Die sancties zijn ingesteld door het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en ook door Europa. Er zijn beperkingen in de valuta waarin je betaald kunt krijgen en ook op welke rekeningen je betaald kunt krijgen. In Rusland, waar het leningen in roebels betreft, wordt ING terugbetaald op haar Russische rekeningen in roebels.

De heer **Van Rijswijk** vervolgt met de vraag over de retailklanten. Hij geeft aan al eerder, ook in analistenpresentaties, gezegd te hebben dat het uiteindelijk bij retail gaat om het halen van lokale schaal. Aan retailproducten, zoals hypotheek, zitten veel lokale eisen wat betreft modellen, data en IT-infrastructuur. Het is derhalve niet mogelijk om het wereldwijd op één manier in te richten. De vraag is dan aan de orde of ING op middellange termijn in staat is voldoende lokale schaal te halen om een voldoende interessante propositie te hebben met een voldoende rendement op de middellange termijn, of dat er in een land iets wordt geproduceerd dat ergens anders kan worden gebruikt. Als het antwoord op al die vragen 'nee' is, worden er andere strategische beslissingen genomen. Voor sommige markten, waar ING dat redelijk lang heeft geprobeerd en dat niet is gelukt, is besloten om met die retailactiviteiten te stoppen om vervolgens het kapitaal in te zetten in markten waar dat wel heel goed lukt, waaronder de Benelux, Duitsland, Polen, Roemenië of Spanje. Die lokale schaal geeft ING de mogelijkheid om impact te hebben.

Wat betreft het wereldwijde IT-platform geeft de heer **Van Rijswijk** aan een IT-platform bestaat uit verschillende onderdelen en er wordt geprobeerd om onderdelen die minder afhankelijk zijn van regulering te integreren waar dat mogelijk is. Aan de voorkant kan dit door te zeggen dat ING dezelfde soort app heeft die op dezelfde manier in verschillende landen kan worden uitgerold. Als die app met een upgrade bezig is, kan de app direct upgraden met dat andere land. Ook kan het door dezelfde soort codes te gebruiken. De conclusie is dat het dus op sommige onderdelen wel lukt, maar niet op alle onderdelen.

- (6) Mevrouw **Benis** (Banktrack) laat weten dat Banktrack de impact van commerciële banken wereldwijd op onder andere mensenrechten, klimaat en biodiversiteit onderzoekt. Zij geeft aan blij te zijn om te zien dat ING wel degelijk stappen zet op dit gebied. In maart tweeduizend tweeëntwintig kondigde ING aan dat zij geen nieuwe financiering zal geven aan nieuwe upstream olie- en gasprojecten, waarbij expliciet werd gerefereerd aan de conclusie van het Internationaal Energie Agentschap hieromtrent. Zij is er erg blij mee dat ING deze conclusie omarmt en ook relatief snel daar nieuw beleid op heeft aangenomen. Tegelijkertijd geldt zowel voor ING specifiek als voor de bankensector als geheel dat veruit de meeste financiering plaatsvindt in de vorm van algemene leningen aan bedrijven en niet zozeer als projectfinanciering. ING verstrekt echter nog wel steeds financiering aan bedrijven die bezig zijn met het uitbreiden van hun fossiele activiteiten. Zij vraagt hoeveel projecten ING de afgelopen jaren daadwerkelijk heeft gefinancierd die nu onder het nieuwe beleid om upstream olie- en gasprojecten uit te sluiten geen financiering meer zouden kunnen krijgen. Vervolgens vraagt zij of ING weet hoeveel van haar klanten in de fossiele industrie hun upstream fossiele activiteiten aan het uitbreiden zijn. Tot slot vraagt zij of ING van plan is om bedrijven die nog bezig zijn met het uitbreiden van upstream olie en gas te vragen om een plan om hiermee te stoppen en eventueel alsnog uit te sluiten van volledige financiering.
- De heer **Van Rijswijk** erkent dat wanneer ING de energiepaden van de Internationaal Energie Agentschap wil volgen, er werk aan de winkel is om continu met haar klanten te praten en ervoor te zorgen dat zij die paden kunnen halen. ING publiceert niet over de hoeveelheid projecten, maar er is wel gezegd dat er geen nieuwe olie- en gasvelden meer zullen worden gefinancierd. Wat betreft de fossiele brandstoffen merkt hij op dat de wereld nog altijd afhankelijk is van fossiele brandstoffen. Daarom is het van belang met klanten in gesprek te gaan over de manier waarop zij de transitie in kunnen gaan. Voor sommige sectoren is het lastig te veranderen, vanwege onvoldoende beschikbare technologieën. Dat is waarom de International Energy Agency heeft gezegd dat voor verschillende sectoren verschillende

snelheden gelden. Zoals gezegd is het voor ING van belang om juist met de fossiele bedrijven in gesprek te blijven om hen ook te helpen hernieuwbare energie te financieren, zodat ze sneller weggaan van olie en gas en het op een andere manier kunnen doen.

- (7) De heer **Stevense** (Stichting Rechtsbescherming Beleggers) vraagt of de ING medewerkers weer terug zijn op kantoor of nog vanuit huis werken. Voorts vraagt hij in hoeverre ervan uit kan worden gegaan dat de gelden die bij de Russische centrale bank zijn gestald niet worden gebruikt voor de oorlog. Vervolgens merkt hij op het vreemd te vinden dat de kosten voor controles van witwassen worden doorberekend aan de klanten. Hij vraagt tot slot naar de achtergrond van de eeuwigdurende obligatielening en naar de doorlopende kredieten waar ING boetes voor heeft gekregen.

De heer **Van Rijswijk** geeft aan dat ING wat betreft hybride werken een richtlijn aanhoudt van vijftig procent (50%) op kantoor en vijftig procent (50%) thuis. Per team wordt een inschatting gemaakt van de manier waarop het beste wordt samengewerkt.

De heer **Van Rijswijk** gaat vervolgens in op de vraag welk geld voor de oorlog wordt gebruikt. Hij geeft aan dat hij niet kan zien wat er met geld gebeurt dat bij Russische bedrijven zit omdat het veelal niet over rekeningen van ING loopt.

De heer **Van Rijswijk** geeft aan dat de roep van de heer Stevense ten aanzien van witwassen is gehoord en hij moedigt hem aan om deze te blijven herhalen. Wat betreft de KiFid procedure, die ging over doorlopende kredieten. KiFid heeft geoordeeld dat banken in het verleden op een aantal soorten producten onduidelijke informatie hadden verstrekt. Op basis daarvan heeft ING vorig jaar een voorziening genomen om consumenten te vergoeden voor de schade die zij daardoor geleden zouden hebben.

De heer **Phutrakul** legt uit dat ING heel veel obligaties uitgeeft en dat bij terugbetaling altijd wordt gekeken naar de looptijd daarvan. ING kijkt wanneer het echt als kapitaal geteld wordt, want dan hoeft zij niet zes procent (6%) te betalen.

- (8) De heer **Marianen** heeft een vraag over de sancties die te maken hebben met de crisis in Oekraïne en Rusland. De rekeningen van mensen met Russische paspoorten zijn onlangs grotendeels geblokkeerd, ook indien het banksaldo minder dan honderdduizend euro (EUR 100.000) was. Zij werden verzocht om bewijs te verstrekken dat zij woonachtig waren in de Europese Unie en daar verbleven. Maar allereerst werden de rekeningen geblokkeerd. Hij geeft aan dit een vreemde wijze te vinden. Hij vraagt om daar aandacht aan te besteden zodat geen discriminatie plaatsvindt op basis van nationaliteit.

De heer **Van Rijswijk** legt uit dat ING op de grens van honderdduizend euro (EUR 100.000) zal blijven letten en zich heel strikt aan de sancties houdt en

zal blijven houden. Het zal ongetwijfeld een keer voorkomen dat er een fout wordt gemaakt en dan wordt ING daarop gewezen.

- (9) De heer **Jorna** merkt op dat hij ook nog een vraag had gesteld over het energielabel C waarover klanten per een januari tweeduizend drieëntwintig voor hun kantoor moeten beschikken. Hij vraagt wat het risico is bij ING en welke maatregelen ING heeft genomen om dat beeld helder te krijgen.

De heer **Van Rijswijk** geeft aan dat ING een vijf-stappenplan heeft ontwikkeld samen met klanten om bedrijfspanden naar een lager energielabel te laten transformeren. Verder is het al een aantal jaren beleid dat ING geen bruine panden meer financiert. Hij merkt op niet uit het hoofd te weten hoeveel kantoren er momenteel zijn gefinancierd die niet voldoen aan het energielabel C.

- (10) De heer **Vreeken** geeft aan blij te zijn met de resultaten van ING, en vraagt of het niet een idee is om weer wat terug te doen voor de samenleving. ING was de grote sponsor van Artis, onder andere van de leeuwen. Momenteel is ING daar onzichtbaar, terwijl Artis het afgelopen jaar verlies heeft geleden. Hetzelfde geldt voor de kunst, hij noemt een aantal voorbeelden. Vervolgens vraagt hij hoe ING omgaat met de situatie in China en Taiwan. En of ING gaat investeren in defensie.

De heer **Van Rijswijk** legt uit dat ING de leeuwen in Artis een aantal jaar heeft gesteund als onderdeel van een programma waarin bedrijven dieren konden adopteren. ING moet keuzes maken in wat zij steunt en kiest daarbij met name voor sport en muziek. Overigens heeft Artis vorig jaar laten weten dat twee filantropen zich hebben gemeld, die de financiering van de leeuwen kunnen ondersteunen.

De heer **Van Rijswijk** vervolgt met Taiwan en geeft aan niet specifiek in te gaan op alle geopolitieke spanningen. Duidelijk is dat ING in haar stress-scenario's rekening houdt met geopolitieke spanningen en wat die kunnen betekenen voor een bank als ING.

Tot slot zegt de heer **Van Rijswijk** twee dingen over defensie. ING heeft een heel restrictief defensiebeleid. In haar ESG-verslag, maar ook in haar ESR-framework is te zien wat ING allemaal niet financiert. Op dit moment heeft ING geen intentie om groeiende defensie-uitgaven te financieren. Zij richt zich op andere sectoren.

- (11) De heer **Bouwer** laat weten dertig jaar voor ING te hebben gewerkt en dat het een geweldig mooi bedrijf is. Vier jaar geleden heeft hij negenduizend (9.000) aandelen gekocht voor vijftien euro en vijftig eurocent (EUR 15,50) en de koers is nu ongeveer negen euro en vijftig eurocent (EUR 9,50). Hij stelt vervolgens “zet ‘m nog even op!”

De heer **Van Rijswijk** geeft aan dat hij geen commentaar kan geven op de aandelenkoers van ING, maar dat hij zijn best zal doen en de opmerking ter

harte zal nemen.

- (12) De heer **Jorna** merkt op dat uit het jaarverslag blijkt dat ING een voorloper is op het gebied van ESG. Dat komt uiteindelijk ook in de remuneratie terug. Mevrouw Verhagen zei dat het inmiddels voor vijftig procent (50%) uit financiële componenten en voor vijftig procent (50%) uit niet-financiële componenten bestaat. Hij vraagt hoe de voortgang wordt gemeten en gecontroleerd. En of wordt overwogen om de accountant een controleopdracht hieromtrent te geven. Vervolgens stelt hij een vraag over digitalisering en of deze digitalisering ING niet extra kwetsbaar maakt voor de grote techbedrijven met diepe zakken, zoals Amazon. Dan onderscheidt ING zich nauwelijks meer. Hij merkt daarna op dat de groei van het aantal primaire klanten hem tegen valt. En tot slot merkt hij over het verslag van de Raad van Commissarissen op dat de heer Wijers in alle commissies zitting heeft.

De **voorzitter** legt uit dat het gebruik is binnen ING dat de voorzitter in alle commissies zit. Hij geeft aan dat hij het interessant vindt.

De heer **Van Rijswijk** vervolgt met de digitalisering. Digitalisering is niet een doel op zich, maar een manier om een betere klantbeleving te genereren. Digitalisering is iets wat heel veel klanten willen. Tegenwoordig gaat het er niet meer om dat mensen een digitaal kanaal willen, maar een bepaalde kwaliteit van digitaal kanaal. De klant wil een naadloze klantenbeleving. Bankieren moet makkelijk zijn, snel en persoonlijk. Daarbij ontstaat concurrentie met een aantal grote bigtechs, maar het gaat uiteindelijk om de klantbeleving.

De heer **Van Rijswijk** vervolgt met de vraag over de accountant en geeft aan dat het uiteindelijk gaat om data: hoe kan het hele ESG-framework inclusief het risk appetite framework op een goede manier gemeten worden. Dat zal leiden tot de vraag of ING daar simpel zelf naar kan kijken, zodra die meting er is. In een volgende fase is de vraag of ING op een gegeven moment toegaat naar assurance. Dat zal een vraag zijn voor de komende jaren.

- (13) De heer **Stevense** stelt dat de Duitse toezichthouder ING op de vingers heeft getikt. Hij vraagt of daarover wat meer kan worden verteld. Vervolgens merkt hij op dat banken vanwege de cryptomunten meer kapitaalbuffers moeten aanhouden. Hij vraagt of dit een impact heeft op het rendement van de bank. De heer **Van Rijswijk** antwoordt dat ING geen uitspraken doet over contact met de toezichthouders en benadrukt dat het nieuws over de Duitse toezichthouder slechts een krantenartikel betrof.

Wat betreft de vraag over crypto, legt de heer **Van Rijswijk** uit dat ING kapitaal aanhoudt om zich ervan te vergewissen dat zij een veilige bankonderneming kan runnen. Hierbij kijkt ING naar de risico's die daarbij een rol spelen, waaronder kredietrisico's, witwasrisico's of frauderisico's.

Dat zijn zowel niet-financiële risico's als financiële marktrisico's. Ten aanzien van crypto voert ING een heel terughoudend beleid. Zij biedt niet direct cryptodiensten of -munten aan. ING is van mening dat crypto gereguleerd moet worden, omdat het anders een te groot risico voor de maatschappij vormt en dus ook voor klanten van ING.

Vragen over het remuneratieverslag

(1) De heer **Jorna** (VEB) stelt dat er op vier financiële doelstellingen wordt afgerekend. Twee daarvan zijn operationele uitgaven en kostenbeheersing gedeeld door het aantal fte's. Dat zijn twee nieuwe elementen die toegevoegd zijn na het goedgekeurde verslag in tweeduizend twintig. Hij vraagt of ING kan toelichten hoe zij de beoordeling exact heeft berekend. En waarom deze twee items zijn toegevoegd. Hij stelt dat de wijzigingen in het beloningsbeleid niet zijn toegelicht in het remuneratieverslag van tweeduizend eenentwintig en dat die toelichting wel had moeten worden gegeven.

De heer **Jorna** merkt vervolgens op dat de Raad van Bestuur wordt afgerekend op negen (9) ESG-doelstellingen. Hij vindt dat daar ieder zicht op ontbreekt. Ook ontbreekt de beoordeling waarom deze beloning is toegekend. Dat maakt essentieel onderdeel uit van het beloningsbeleid. Deze twee items maken dat de VEB zich onthoudt van stemming en het statement dat de VEB daarbij willen maken is dat het ontbreken van een toelichting op nieuwe doelstellingen in het remuneratiebeleid niet in overeenstemming is met en niet overeenkomstig de gewekte verwachtingen van het beloningsbeleid van ING. Het gaat daarbij zowel om het ontbreken van informatie over het ambitieniveau van de negen niet-financiële doelstellingen voor de CEO Van Rijswijk als de wijze waarop de Raad van Commissarissen de prestatiebeoordeling heeft verricht. Dit maakt dat het ondoenlijk is voor aandeelhouders om te beoordelen of deze duurzaamheidsdoelen goed doordacht zijn.

Tot slot merkt hij op dat de variabele beloning van de CEO een lachertje is vergeleken bij dat van CEO's van AEX-fondsen. Het zou een goede zaak zijn om eens naar wetgeving te kijken of dat niet veranderd kan worden.

Mevrouw **Verhagen** begint met de vragen over een wijziging van het beloningsbeleid. Zij legt uit dat het beloningsbeleid niet is gewijzigd, anders was dat zeker overlegd met stakeholders en ook opnieuw ter goedkeuring voorgedragen aan de algemene vergadering. In het beloningsbeleid van tweeduizend twintig is afgesproken dat er een aantal financiële en niet-financiële gebieden zijn, waarbinnen ING targets kan bepalen. Die financiële en niet-financiële gebieden zijn *profit before tax*, *return on equity*, *customer* en *strategy*, waaronder *risk and regulatory*, *sustainability* en *people*. In het in tweeduizend twintig goedgekeurde beloningsbeleid is afgesproken dat ING in die gebieden uiteindelijk kan bepalen welke exacte target zij daaraan geeft

of toevoegt. De targets *operational expenses* and *cost control FTE* zijn twee belangrijke targets die de *profit before tax* onderbouwen. Het zijn targets die gebaseerd zijn op het meerjarenplan van ING, dus daar zijn geen extra toevoegingen gedaan.

Wat betreft de ESG-doelstellingen merkt zij op dat ING heeft geprobeerd in het jaarverslag over tweeduizend eenentwintig veel meer transparantie te geven dan in tweeduizend twintig. Dat is ook de reden dat het jaarverslag nu per lid van de Raad van Bestuur een overzicht geeft van de niet-financiële doelstellingen en hoe de Raad van Commissarissen een beoordeling heeft gemaakt op die niet-financiële doelstellingen. Zij snapt de roep om meer transparantie en constateert dat die ook niet nieuw is in die zin. Jaar na jaar wordt geprobeerd weer een beter remuneratieverslag te maken.

De heer **Jorna** bedankt mevrouw Verhagen voor het duidelijke antwoord. Hij geeft aan dat het verschil van inzicht zit in het woord ‘target’. Mevrouw Verhagen legt targets uit als elementen die in de beloning wel of niet worden meegenomen. Dat is duidelijk. Dat deel van het statement van de VEB kan dus ook weggelaten worden. Het andere deel betreft de inzichtelijkheid en hij roept op om daar vooral mee door te gaan.

- (2) De heer **Vreeken** (We Connect You) stelt dat er een miljard euro (EUR 1.000.000.000) is geïnvesteerd in het voorkomen van witwassen. Hij vraagt zich af hoe dit is geïnvesteerd, hoeveel medewerkers er bij ING bezig zijn met dit onderwerp en hoeveel meldingen er zijn vervolgd. Hij geeft aan dat het wat hem betreft mooi zou zijn als dit wordt gerelateerd aan de remuneratie van de heer Van Rijswijk. Zijn tweede opmerking ziet op cybercrime. Hij geeft aan dat wat hem betreft geldt dat hoe langer ING cybercrime-vrij blijft, hoe hoger de bonus van de CEO mag zijn. Tot slot merkt hij op dat het belangrijk is dat de heer Van Rijswijk marktconform wordt beloond. Hij denkt dat de heer Van Rijswijk internationaal gezien toch aan de lage kant zit wat zijn beloning betreft.

Mevrouw **Verhagen** legt uit dat Know Your Customer (KYC), waar inderdaad geld in is geïnvesteerd en waarbij ook bij ING veel mensen werken, is opgenomen in de targets rondom *risk and regulatory*. Daar is expliciet een element opgenomen dat gaat over *regulatory commitment*, waaronder Know Your Customer. Zij vervolgt met cybercrime en merkt op dat cybercrime uiteraard ook in de target *risk and regulatory* zit. Het is iets waar ING, net als alle andere banken, heel erg hard aan werkt. In die zin heeft het indirect invloed op de niet-financiële targets en daarmee op de variabele beloning.

Tot slot gaat mevrouw **Verhagen** in op de marktconforme beloning. Zij denkt dat die discussie al vele malen gevoerd is tijdens aandeelhoudersvergaderingen. Er is geprobeerd het marktconform te laten zijn en dat is zo opgenomen in het beloningsbeleid van tweeduizend twintig.

De **voorzitter** stelt vast dat er geen verdere vragen zijn over de agendapunten 2A tot en met 2D en gaat, na het vertegenwoordigd kapitaal op het scherm te hebben getoond, over tot stemming over agendapunt 2D, het Remuneratieverslag over tweeduizend eenentwintig (ter adviserende stemming). Hij geeft daartoe het woord aan mevrouw Van Oosten Slingeland. Mevrouw **Van Oosten Slingeland** herhaalt de stemprocedure en opent de stemming. Kort daarna geeft mevrouw **Van Oosten Slingeland** aan dat de stemming is gesloten en geeft het woord terug aan de voorzitter.

De **voorzitter** maakt bekend dat positief is geadviseerd met achtennegentig komma zesentwintig procent (98,26%) voor (twee miljard vijfhonderdmiljoen zesduizend vierhonderdzevenenveertig (2.500.006.447) stemmen voor, vierenveertig miljoen driehonderd eenenzestigduizend negenhonderdzesenzestig (44.361.966) stemmen tegen en drie miljoen vierhonderd eenenvijftigduizend achthonderdvijfenveertig (3.451.845) onthoudingen).

De **voorzitter** sluit dit agendapunt af en gaat over tot het volgende agendapunt.

2E. Jaarrekening over tweeduizend eenentwintig (ter beslissing)

De **voorzitter** deelt mede dat de jaarrekening, opgenomen in het Annual Report, op zeven maart tweeduizend tweeëntwintig is opgemaakt door de Raad van Bestuur in de Engelse taal en sinds tien maart tweeduizend tweeëntwintig beschikbaar is op de website, www.ing.com. De jaarrekening is ter inzage gelegd op het hoofdkantoor van ING en is daar voor aandeelhouders kosteloos verkrijgbaar. In opdracht van de Algemene Vergadering is de jaarrekening onderzocht door de externe accountant die een goedkeurende verklaring heeft afgegeven. De Raad van Commissarissen adviseert om de jaarrekening als zodanig vast te stellen. De externe accountant zal toelichten hoe hij zijn controlewerkzaamheden heeft verricht.

De **voorzitter** geeft het woord aan de externe accountant, die wordt vertegenwoordigd door de heer De Wit van KPMG.

De heer **De Wit** (KPMG) laat weten dat hij namens KPMG met ingang van tweeduizend eenentwintig eindverantwoordelijk is voor de jaarrekeningcontrole van ING Groep. Hij is door ING voor deze vergadering ontheven van zijn geheimhoudingsplicht, waardoor hij de aandeelhouders een toelichting kan geven op KPMG's controlewerkzaamheden en controleverklaring.

Hij licht toe dat KPMG in overeenstemming met haar opdracht de enkelvoudige en de geconsolideerde jaarrekening van ING Groep over tweeduizend eenentwintig heeft gecontroleerd en bij deze jaarrekeningen een goedkeurende controleverklaring heeft afgegeven. Daarnaast heeft KPMG een goedkeurende assurance-verklaring afgegeven bij geselecteerde niet-financiële informatie zoals door ING opgenomen in haar jaarverslag. Vanwege de beursnotering in de Verenigde Staten heeft KPMG ook een goedkeurende verklaring afgegeven bij de jaarrekening zoals die is ingediend bij de SEC (de Form 20-F) en een goedkeurende verklaring over de effectiviteit van de interne controlemaatregelen met betrekking tot de financiële verslaggeving door ING

Groep.

De heer **De Wit** vervolgt met de belangrijkste elementen van de controleverklaring.

- KPMG's verklaring: KPMG is tot de conclusie gekomen dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de financiële positie per eenendertig december tweeduizend eenentwintig en van het resultaat en de kasstromen over tweeduizend eenentwintig op basis van EU-IFRS en de Nederlandse wetgeving. De jaarrekening is opgesteld onder de veronderstelling van continuïteit van de bedrijfsvoering en KPMG heeft op basis van haar werkzaamheden geconcludeerd dat deze inschatting van het management passend is.
- Onafhankelijkheid en accountantscontrole: KPMG is wereldwijd onafhankelijk van ING Groep en haar dochtermaatschappijen. Ten minste tweemaal per jaar rapporteert KPMG over haar onafhankelijkheid aan de Auditcommissie en de Raad van Commissarissen van ING.
- Materialiteit: KPMG heeft bij de controle van de jaarrekening van ING Groep een materialiteit gebruikt van tweehonderdvijftig miljoen euro (EUR 250.000.000), welk bedrag is bepaald op basis van genormaliseerde winst voor belastingen. Alle door KPMG geconstateerde controleverschillen in het cijfermateriaal boven twaalf miljoen vijfhonderdduizend euro (EUR 12.500.000) worden schriftelijk aan de Auditcommissie en de Raad van Commissarissen gecommuniceerd. De gerapporteerde controleverschillen waren individueel en gezamenlijk niet materieel voor het beeld van de jaarrekening over tweeduizend eenentwintig.
- Reikwijdte van de accountantscontrole: KPMG is niet alleen de externe accountant van ING in Nederland maar in nagenoeg alle landen waar ING actief is. KPMG bepaalt waar en met welke diepgang de controle voor groepsdoeleinden moet worden uitgevoerd. Circa drieënnegentig procent (93%) van de activa en eenentachtig procent (81%) van winst voor belastingen zijn object van controle geweest door lokale accountants. Het resterende gedeelte is afgedekt door middel van werkzaamheden door KPMG op ING groepsniveau. Deze dekking ligt in lijn met tweeduizend twintig. De resultaten van de lokale controles beoordeelt KPMG en bespreekt ze met haar teams in overwegend digitale vergaderingen. KPMG verzamelt de bevindingen op centraal niveau en komt op basis daarvan tot haar eindoordeel. Vanwege de beperkingen in het reizen was het bezoeken van buitenlandse accountants voor het uitvoeren van dossier reviews door KPMG slechts heel beperkt mogelijk. Daarom heeft KPMG haar beoordeling van de controlewerkzaamheden van de lokale accountants deels op andere wijze ingevuld. Ze hebben de accountants van geselecteerde onderdelen gevraagd digitaal toegang te geven tot hun lokale dossiers teneinde hun werkzaamheden te evalueren.

- Wet- en regelgeving: KPMG heeft het voldoen aan de voor ING direct relevante wet- en regelgeving vastgesteld als onderdeel van haar controlewerkzaamheden ten aanzien van de jaarrekening. De controlestandaarden met betrekking tot het identificeren van het niet voldoen aan indirecte wet- en regelgeving leiden tot beperktere werkzaamheden, waaronder het bevragen van management en inspectie van correspondentie met toezichthoudende instanties en juridische correspondentie. In geval van signalen van niet-naleving van indirecte wet- en regelgeving, is KPMG nagegaan of dit een effect heeft gehad op de jaarrekening. Tevens rapporteert KPMG, indien van toepassing, haar bevindingen over signalen van niet-naleving aan de Raad van Bestuur, de Raad van Commissarissen en aan toezichthouders. De Raad van Bestuur heeft in haar jaarverslag toegelicht hoe ING invulling geeft aan het bankbrede Know Your Customer-verbeterprogramma. Dit programma is gericht op het verbeteren van de governance, systemen en middelen rond cliëntenonderzoek en transactiemonitoring. KPMG's werkzaamheden bestaan in dit kader onder meer uit het instrueren van lokale accountants, het bevragen van management, het hoofd juridische zaken, de compliance officer en het hoofd van de interne accountantsdienst van ING Groep. Daarnaast neemt KPMG kennis van communicatie met toezichthouders, interne voortgangsrapportages en rapporten van de interne accountant. Gegeven de omvang, de duur en de complexiteit van het verbeterprogramma, verwacht KPMG dat dit de nodige tijd en aandacht zal blijven vergen van de Raad van Bestuur, de Auditcommissie en de Raad van Commissarissen.
- Frauderisico: KPMG betreft in de planning en uitvoering van de jaarrekeningcontrole het risico van fraude. Daarbij zijn in beschouwing genomen de veronderstelde frauderisico's inzake de omzetverantwoording en het risico dat management de bestaande interne controlemaatregelen kan doorbreken. Aanvullend heeft KPMG het risico onderkend dat management de interne controlemaatregelen in relatie tot de bepaling van de collectieve kredietvoorzieningen zou kunnen doorbreken. In de uitvoering van haar werkzaamheden heeft KPMG hierbij haar forensische specialisten betrokken. De werkzaamheden hebben niet geresulteerd in een zogenaamde key audit matter.
- Klimaatrisico: KPMG onderkent het belang van informatie met betrekking tot klimaatrisico's voor de aandeelhouders en andere belanghebbenden. Daarom is dit jaar voor het eerst in de controleverklaring expliciet aangegeven op welke wijze de controle omgaat met dit risico. KPMG's werkzaamheden zijn gericht op het mogelijke effect van klimaatrisico op de verantwoording van jaarrekeningposten, waaronder de waardering van kredieten, en op een adequate toelichting van dit risico in de jaarrekening.

Hiertoe heeft KPMG onder meer de volgende werkzaamheden verricht: kennis nemen van de interne bestuursstructuur en integratie van het klimaatrisico met kredietrisicomanagement en -procedures, het lezen van de notulen van het Climate Change Committee, specifieke werkzaamheden in relatie tot de analyse van de invloed van het klimaatrisico (heatmap) zoals deze is opgenomen in de toelichting op de jaarrekening en besprekingen met medewerkers die zijn betrokken in de vertaalslag van klimaatrisico's naar kredietrisico's, met een nadruk op de mogelijke effecten voor de waardering. Ook deze werkzaamheden hebben niet geresulteerd in een specifieke key audit matter. KPMG stelt vast dat ING hard werkt aan verdere uitwerking van haar doelstellingen en de toekomstige verantwoording daarover. KPMG blijft hierover met de Raad van Bestuur, de Audit Committee en de Raad van Commissarissen in overleg.

- Kernpunten in de controle (Key Audit Matters): Key Audit Matters zijn punten die het meest significant zijn geweest in de controle van de jaarrekening. KPMG heeft de volgende twee Key Audit Matters opgenomen in haar verklaring:

- (1) **Voorziening voor verwachte kredietverliezen:** vanwege de schattingsonzekerheid bij de bepaling van de voorzieningen voor kredietverliezen beschouwt KPMG deze voorziening als een kernpunt van de controle. De schattingsonzekerheid is in tweeduizend eenentwintig onverminderd hoog gebleven als gevolg van de economische omstandigheden door COVID-19. ING heeft circa zeshonderdachtentwintig miljard euro (EUR 628.000.000.000) aan kredieten aan cliënten en vierentwintig miljard euro (EUR 24.000.000.000) aan uitzettingen bij banken. Deze portefeuilles zijn gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. De voorziening voor het geval dat deze kredieten oninbaar zijn, bedraagt circa vijf miljard driehonderd miljoen euro (EUR 5.300.000.000). De voorziening bestaat uit collectieve voorzieningen en uit specifieke voorzieningen. De bepaling van de voorziening vereist inschattingen, waaronder veronderstellingen over de kans op wanbetaling of bijvoorbeeld veronderstellingen ten aanzien van toekomstige kasstromen, macro-economische scenario's en het identificeren van een significante toename in kredietrisico, maar ook de zogenaamde 'management overlays'. Deze management overlays zijn gevormd vanwege onzekerheden in de inschatting van toekomstige economische ontwikkelingen die niet of niet voldoende door de reguliere processen zijn meegenomen, bijvoorbeeld voor kredieten in economische sectoren die relatief harder zijn geraakt door COVID-19. Om de hoogte van de voorzieningen te beoordelen, werkt KPMG samen met

haar specialisten. Dit gezien de complexiteit van de modellen en de mate van inschatting in de veronderstellingen die ten grondslag liggen aan de voorziening. Gezamenlijk heeft KPMG onder meer de veronderstellingen, de methodologie, de kasstromen en onderpandwaarden in de controle betrokken. Als onderdeel van haar werkzaamheden heeft KPMG interne controles getoetst voor het bepalen van verwachte kredietverliezen. Ook heeft KPMG interne controles getoetst ten aanzien van bepaalde veronderstellingen om de voorziening te bepalen waaronder het toepassen van management overlays. Daarnaast beoordeelt KPMG wereldwijd zelfstandig kredietdossiers om de specifieke voorzieningen te controleren. Op basis van deze werkzaamheden kan KPMG instemmen met de waardering van de kredietportefeuille en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

- (2) **Informatietechnologie:** voor ING Groep is de IT-infrastructuur van groot belang voor de betrouwbaarheid en de continuïteit van de bedrijfsvoering en voor haar jaarrekening. In het bijzonder is van belang of de toegang tot de IT-systemen uit hoofde van de functiescheiding voldoende is gewaarborgd. Gezien dit belang, heeft KPMG dit onderwerp als een kernpunt van de controle beschouwd. KPMG heeft onder meer de opzet, het bestaan en de werking getest van logische toegangsbeveiliging en change management. Bevindingen ten aanzien van interne beheersmaatregelen zijn door het management geadresseerd en gebruikmakend van een combinatie van testwerk op de interne controle maatregelen en gegevensgerichte werkzaamheden heeft KPMG geconcludeerd dat er voldoende basis was om te kunnen steunen op de werking van de IT-systemen voor haar controle van de jaarrekening.

De key audit matter ‘impairment van goodwill’ die was opgenomen in KPMG’s controleverklaring over tweeduizend twintig, was voor tweeduizend eenentwintig niet langer nodig omdat er dit jaar geen sprake was van een significante impairment van goodwill.

Tot slot merkt de heer **De Wit** op dat KPMG bij haar controle ook onderzoek doet naar de mogelijke impact van gebeurtenissen na balansdatum en voor de datum van de controleverklaring (te weten zeven maart tweeduizend tweeëntwintig) en voor de datum van publicatie van de jaarrekening (te weten tien maart tweeduizend tweeëntwintig). De beroepsregels voor accountants schrijven voor dat dient te worden beoordeeld of dergelijke gebeurtenissen verwerking in de jaarrekening vereisen of dat een toelichting is vereist. De heer **De Wit** noemt in dit kader specifiek de situatie in Rusland/Oekraïne. Hij legt uit dat ING geconcludeerd heeft dat het een gebeurtenis na balansdatum betreft die geen aanpassing behoeft van de jaarrekening

tweeduizend eenentwintig. Op basis van KPMG's werkzaamheden onderschrijft hij deze conclusie.

De heer **De Wit** rondt zijn toelichting af en geeft het woord terug aan de voorzitter. De **voorzitter** bedankt de heer De Wit en nodigt de aanwezigen uit tot het stellen van vragen.

Vragen over de jaarrekening tweeduizend eenentwintig

- (1) De heer **Gaillard** (namens PGGM en enkele Eumedion-deelnemers, waaronder APG, AEGON en MN) heeft een vraag over de selectieprocedure van de nieuwe accountant. Hij heeft begrepen dat ING Groep in tweeduizend eenentwintig het proces is gestart om een nieuwe accountant te selecteren. In het jaarverslag wordt daar niets over vermeld. Hij vraagt of de Raad van Commissarissen kan bevestigen dat het selectieproces gestart is en, indien dit het geval is, of kan worden aangegeven hoeveel accountantskantoren zijn uitgenodigd om een offerte uit te brengen en wat de belangrijkste selectiecriteria zijn.

Mevrouw **Haase** (voorzitter van de Auditcommissie) legt uit dat KPMG in tweeduizend negentien is benoemd als accountant voor de controle van de jaarrekeningen tweeduizend twintig, tweeduizend eenentwintig, tweeduizend tweeëntwintig en tweeduizend drieëntwintig. Als ING een nieuwe accountant selecteert, zijn er procedures in de Auditcommissie. ING zal daar volgens haar beleid en selectiecriteria – onafhankelijkheid, kwaliteit, team en tarieven – naar kijken. Details zijn op dit moment verder niet beschikbaar.

- (2) De heer **Jorna** (VEB) stelt een vraag aan de accountant over gebeurtenissen na balansdatum en blootstelling aan Rusland. In de jaarrekening is opgenomen dat het een gebeurtenis na de balansdatum betreft die geen aanpassing behoeft aan de jaarrekening en de accountant heeft aangegeven deze conclusie te onderschrijven. Hij merkt echter op dat het gaat om een blootstelling ten bedrage van zeven miljard euro (EUR 7.000.000.000). Daarna vraagt hij naar het strafrechtelijk onderzoek dat is ingesteld in Luxemburg. Hij vraagt waarom daar geen toelichting over is opgenomen in de accountantsverklaring.

Vervolgens merkt hij op dat ING ook een aandelenbelang heeft in Ebusco en vraagt of KPMG ook de externe accountant is van Ebusco.

Tot slot vraagt hij naar de toegevoegde waarde van de fraudeparagraaf. Hij mist hierin het oordeel van de accountant en vraagt waarom er specifiek wordt gerefereerd aan de controles in Zuid-Korea.

De heer **De Wit** begint met beantwoording van de vraag over Rusland. KPMG vindt een bedrag van zeven miljard euro (EUR 7.000.000.000) zeer belangrijk, zeker gezien de materialiteit van tweehonderd vijftig miljoen euro (EUR 250.000.000). Het gaat er echter om of er gebeurtenissen zijn die na de balansdatum boven tafel komen die een nadere duiding geven aan de situatie

van die balansdatum. In dat verband hebben KPMG en het management van ING geconstateerd dat de invasie heeft plaatsgevonden eind februari en dat dit eigenlijk het moment is waarop alles getriggerd is. Derhalve is er geen aanpassing van de cijfers en de accountantsverklaring nodig, aangezien dit ziet op de cijfers tot en met eenendertig december tweeduizend eenentwintig. De heer **De Wit** vervolgt met de vraag inzake Luxemburg. Hij legt uit dat de verantwoordelijkheid van KPMG in eerste instantie ziet op toelichting van juridische relevante ontwikkelingen in de jaarrekening. Bij die beoordeling daarvan kijkt KPMG ook naar hoe belangrijk dergelijke ontwikkelingen financieel gezien zijn. KPMG heeft geconcludeerd dat dit betreffende onderwerp niet in de verklaring hoeft te worden opgenomen.

Met betrekking tot de vraag over Ebusco geeft de heer **De Wit** aan dat, voor zover hij weet, KPMG daar niet de accountant is.

Wat betreft fraude merkt de heer **De Wit** op dat de relevante richtlijnen voorschrijven dat fraudepreventie en -detectie een samenspel is van de Raad van Bestuur, de Raad van Commissarissen die daar toezicht op houdt en van de accountant. Ingevolge de controlestandaard 240 dient de accountant bij elke jaarrekeningcontrole te kijken naar twee typen frauderisico's: de omzetverantwoording en de zogenaamde management override of control. In aanvulling daarop heeft KPMG nog een extra risico benoemd en dat gaat over de management override specifiek gericht op de bepaling van de collectieve kredietvoorzieningen, vanwege het feit dat er hierbij ruimte is voor het management om de cijfers te beïnvloeden. Daarnaast verwijst hij naar het 'element of unpredictability'. Hij constateert dat hijzelf één element of unpredictability is, aangezien hij dit jaar voor het eerst de externe accountant was van ING. In de uitvoering heeft KPMG gezegd dat zij één land dat traditioneel niet in haar scope zit, toch in scope doen om daar te controleren. Dat is de achtergrond van de verwijzing naar Zuid-Korea. Naar aanleiding van die extra werkzaamheden heeft KPMG geen bijzondere bevindingen gerapporteerd.

De heer **Jorna** merkt op dat de conclusies van het onderzoek niet in de fraudeparagraaf zijn opgenomen.

De heer **De Wit** legt uit dat in de conclusie van KPMG is opgenomen dat er ten aanzien van het frauderisico geen key audit matter te rapporteren is.

- (3) De heer **Vreeken** (We Connect You) merkt op bijzonder blij te zijn dat ING niet in crypto zit vanwege het risico op witwassen. Hij is benieuwd hoe de accountant daar naar kijkt.

De heer **De Wit** geeft aan ING inderdaad geen crypto's aanbiedt of geen activiteiten daaromtrent heeft. Het is wel een onderwerp geweest waar KPMG ook extra navraag naar heeft gedaan.

- (4) De heer **Jorna** merkt op dat de cost/income-ratio is gedaald, maar nog niet

op het niveau vijftig tot tweeënvijftig procent (50-52%) zit. Hij vraagt welke maatregelen ING zal nemen om aan deze doelstelling te voldoen? Vervolgens merkt hij op dat er een dotatie aan de stroppenpot wordt gedaan van eenhonderd vierentwintig miljoen euro (EUR 124.000.000) op basis van de toegenomen kosten voor huishoudens en de angst dat hypotheekmoeizaam of helemaal niet terugbetaald kunnen worden. Volgens hem leert de geschiedenis dat mensen als laatste hun hypotheek niet betalen en dat er nauwelijks verliezen op hypotheek bij particulieren geweest zijn. Hij vraagt waarom ING denkt dat we een probleem gaan krijgen met consumenten en hun hypotheekfinancieringen?

De heer **Van Rijswijk** antwoordt dat Nederlanders ook in voorgaande crises zeer gedisciplineerd hun hypotheek blijven terugbetalen. Hij merkt daarbij wel op dat dit is gebaseerd op modellen die alleen maar terugkijken naar gedrag uit het verleden. Elke crisis is anders en in de huidige crisis zijn de modellen voor inflatie, hogere energieprijzen en disruptie in supply chains nog niet meegenomen. De beschikbare modellen zijn derhalve te beperkt. Uit de simulatie die ING nu heeft gedaan en is het resultaat een extra overlay van eenhonderd vierentwintig miljoen euro (EUR 124.000.000).

De heer **Van Rijswijk** vervolgt met de vraag van de heer Jorna ten aanzien van de cost/income ratio. De genoemde ratio is nog steeds de ambitie van ING en ING probeert die ambitie te bereiken door omzetgroei en het onder controle houden van kosten.

De **voorzitter** stelt vast dat er geen verdere vragen zijn over agendapunt 2E en gaat over tot stemming over agendapunt 2E, de jaarrekening over tweeduizend eenentwintig. Hij geeft daartoe het woord aan mevrouw Van Oosten Slingeland. Mevrouw **Van Oosten Slingeland** opent de stemming. Kort daarna geeft zij aan dat de stemming is gesloten en dat negenenennegentig komma tweeënnegentig procent (99,92%) voor heeft gestemd (twee miljard vijfhonderdzesendertig miljoen honderdzeventienduizend honderdtachtig (2.536.117.180) stemmen voor, twee miljoen honderddrieëndertigduizend driehonderdachtennegentig (2.133.398) stemmen tegen en negen miljoen vijfhonderddrieënzestigduizend driehonderdvijfentachtig (9.563.385) onthoudingen.

De **voorzitter** constateert dat de jaarrekening over tweeduizend eenentwintig is vastgesteld, sluit dit agendapunt af en gaat over tot het volgende agendapunt.

3A. Reserverings- en dividendbeleid (ter bespreking)

De **voorzitter** stelt het reserverings- en dividendbeleid aan de orde en verwijst naar het Annual Report voor de uitgangspunten van het dividendbeleid.

Vragen over het reserverings- en dividendbeleid

- (1) De heer **Jorna** (VEB) stelt dat het dividendvoorstel eigenlijk niet goed is opgepakt door de markt. Na de opmerkingen daarover is een forse koersdaling zichtbaar. Hij merkt op dat het – gezien de sterke kapitaalbuffer

van vijftien komma negen (15,9%) – een teleurstelling zou zijn als er geen aandeleninkoopprogramma wordt aangekondigd.

De heer **Van Rijswijk** geeft aan dat ING conform haar dividendbeleid uitkeert en daarnaast wordt gekeken of, gegeven de kapitaalpositie, verdere distributieprogramma's moeten worden geïnitieerd. Daar is ING vorig jaar mee begonnen. In oktober tweeduizend eenentwintig is de eerste tranche aangekondigd en – zoals eerder aangekondigd – wil ING eerst dat programma afronden. Bij de publicatie van de eerste kwartaalcijfers wordt hierover mogelijk meer informatie gegeven.

De **voorzitter** sluit dit agendapunt af en gaat over tot het volgende agendapunt.

3B. Dividend over tweeduizend eenentwintig (ter beslissing)

De **voorzitter** stelt het dividend over tweeduizend eenentwintig aan de orde en licht toe dat het voorstel is om het totale dividend over tweeduizend eenentwintig vast te stellen op tweeënzestig eurocent (EUR 0,62) per gewoon aandeel. Rekening houdend met het interim-dividend van eenentwintig eurocent (EUR 0,21) per gewoon aandeel dat in oktober tweeduizend eenentwintig is uitgekeerd, bedraagt het slotdividend dan eenenveertig eurocent (EUR 0,41) per gewoon aandeel, uit te keren in contanten.

De **voorzitter** laat weten dat er geen vragen over dit agendapunt zijn gesteld en geeft het woord aan mevrouw Van Oosten Slingeland om de stemresultaten bekend te maken. Mevrouw **Van Oosten Slingeland** opent de stemming. Kort daarna geeft zij aan dat de stemming is gesloten en dat negenenenentig komma zevenenzeventig procent (99,77%) voor heeft gestemd (twee miljard vijfhonderdveertig miljoen tweehonderddrieënveertigduizend zeshonderdvierentwintig (2.540.243.624) stemmen voor, vijf miljoen negenhonderd eenenzeventigduizend zeshonderd eenendertig (5.971.631) stemmen tegen en een miljoen vijfhonderd achtennegentigduizend zeshonderdacht (1.598.708) onthoudingen).

De **voorzitter** constateert dat het voorstel onder agendapunt 3B is aangenomen, sluit dit agendapunt af en gaat over tot het volgende agendapunt.

4A. Verlening van decharge aan de leden van de Raad van Bestuur voor hun taakuitoefening in tweeduizend eenentwintig (ter beslissing)

De **voorzitter** licht eerst toe dat agendapunten 4A en 4B, het verlenen van decharge aan de leden en voormalige leden van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen, gezamenlijk behandeld worden, waarna ze afzonderlijk in stemming zullen worden gebracht. Hij legt uit dat 'decharge' de term is die wordt gebruikt als het gaat om het verlenen van kwijting aan een bestuurder of commissaris voor zijn of haar taakvervulling over het jaar waarover de decharge wordt verleend. Dit ziet alleen toe op de handelingen van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen die blijken uit de jaarrekening en die waarover aandeelhouders op een andere manier dan via de jaarrekening zijn geïnformeerd.

De **voorzitter** laat weten dat er geen vragen over agendapunten 4A en 4B zijn.

De **voorzitter** geeft het woord aan mevrouw Van Oosten Slingeland om de

stemresultaten voor agendapunt 4A bekend te maken. Mevrouw **Van Oosten Slingeland** opent de stemming. Kort daarna geeft zij aan dat de stemming is gesloten en dat zevenennegentig komma negenenveertig procent (97,49%) voor heeft gestemd (twee miljard vierhonderd vierendertig miljoen vierhonderdduizend zevenhonderd eenendertig (2.434.400.731) stemmen voor, tweeënzestig miljoen vijfhonderd drieënzeventigduizend zevenhonderd één (62.573.701) stemmen tegen en vijftig miljoen achthonderd negenendertigduizend vijfhonderd eenendertig (50.839.531) onthoudingen).

De **voorzitter** constateert dat het voorstel onder agendapunt 4A is aangenomen, sluit dit agendapunt af en gaat over tot het volgende agendapunt.

4B. Verlening van decharge aan de leden en voormalige leden van de Raad van Commissarissen voor hun taakuitoefening in tweeduizend eenentwintig (ter beslissing)

Mevrouw **Van Oosten Slingeland** opent de stemming over agendapunt 4B. Kort daarna geeft zij aan dat de stemming is gesloten en dat zevenennegentig komma negenenveertig procent (97,49%) voor heeft gestemd (twee miljard vierhonderd vierendertig miljoen vierhonderd vijfeenzestigduizend driehonderd veertig (2.434.465.340) stemmen voor, tweeënzestig miljoen vijfhonderd achtenzestigduizend tweehonderd zeventien (62.568.217) stemmen tegen en vijftig miljoen zevenhonderd tachtigduizend vierhonderd zes (50.780.406) onthoudingen).

De **voorzitter** constateert dat het voorstel onder agendapunt 4B is aangenomen, sluit dit agendapunt af en gaat over tot het volgende agendapunt.

5. Wijziging van het profiel voor de Raad van Commissarissen (ter bespreking)

De **voorzitter** verwijst voor de voorgestelde wijzigingen aan het profiel van de Raad van Commissarissen naar de toelichting op de agenda. Hij geeft aan dat het profiel van de Raad van Commissarissen wordt aangepast om aan te sluiten bij de Nederlandse wet inzake genderdiversiteit.

De **voorzitter** laat weten dat er geen vragen over agendapunt 5 zijn, sluit dit agendapunt af en gaat over tot het volgende agendapunt.

6A. Machtiging van de Raad van Bestuur tot uitgifte van gewone aandelen (ter beslissing)

De **voorzitter** licht toe dat de agendapunten 6A en 6B betrekking hebben op de bevoegdheid van de Raad van Bestuur om nieuwe aandelen uit te geven waarvoor een machtiging van de Algemene Vergadering nodig is. De in deze vergadering te behandelen voorstellen komen overeen met de voorstellen die in de Algemene Vergadering van voorgaande jaren zijn aangenomen, namelijk een emissiemachtiging van veertig procent (40%) van het geplaatste kapitaal plus een emissiemachtiging van tien procent (10%) van het geplaatste kapitaal. De voorstellen maken het voor ING mogelijk om kapitaalmiddelen te beheren en adequaat te reageren op de ontwikkelingen in de financiële markten als dat door de

omstandigheden vereist is.

De **voorzitter** deelt mede dat de Raad van Commissarissen het voorstel heeft goedgekeurd.

De **voorzitter** laat weten dat er geen vragen over agendapunt 6A zijn.

Mevrouw **Van Oosten Slingeland** opent de stemming over agendapunt 6A. Kort daarna geeft zij aan dat de stemming is gesloten en dat vierennegentig komma tweeënveertig procent (94,42%) voor heeft gestemd (twee miljard vierhonderddrie miljoen vijfhonderd eenenveertigduizend negenhonderdtweënvijftig (2.403.541.952) stemmen voor, honderdtweeënveertig miljoen zesenzestigduizend achthonderdeen (142.066.801) stemmen tegen en twee miljoen tweehonderdvijfduizend tweehonderdvijf (2.205.205) onthoudingen).

De **voorzitter** constateert dat het voorstel onder agendapunt 6A is aangenomen, sluit dit agendapunt af en gaat over tot het volgende agendapunt.

6B. Machtiging van de Raad van Bestuur tot uitgifte van gewone aandelen, met of zonder voorkeursrecht van bestaande aandeelhouders (ter beslissing)

De **voorzitter** laat weten dat er geen vragen over agendapunt 6B zijn. Mevrouw **Van Oosten Slingeland** opent de stemming over agendapunt 6B. Kort daarna geeft zij aan dat de stemming is gesloten en dat zesennegentig komma drieënzestig procent (96,63%) voor heeft gestemd (twee miljard vierhonderdnegenenvijftig miljoen zevenhonderdvijfenzestigduizend tweehonderdvierenveertig (2.459.765.244) stemmen voor, vijfentachtig miljoen zevenhonderdnegenenzestigduizend driehonderd één (85.769.301) stemmen tegen en twee miljoen tweehonderdnegenenzeventigduizend vierhonderdachttien (2.279.418) onthoudingen).

De **voorzitter** constateert dat het voorstel onder agendapunt 6B is aangenomen, sluit dit agendapunt af en gaat over tot het volgende agendapunt.

7. Machtiging van de Raad van Bestuur tot verkrijging van gewone aandelen in het eigen kapitaal van de Vennootschap (ter beslissing)

De **voorzitter** stelt agendapunt 7 aan de orde dat betrekking heeft op de machtiging van de Raad van Bestuur tot verkrijging van gewone aandelen in het eigen kapitaal van ING.

De **voorzitter** laat weten dat er geen vragen over dit agendapunt zijn. Mevrouw **Van Oosten Slingeland** opent de stemming over agendapunt 7. Kort daarna geeft zij aan dat de stemming is gesloten en dat negennegentig komma vierenzestig procent (99,64%) voor heeft gestemd (twee miljard vijfhonderddrieëndertig miljoen honderdzevenenvijftigduizend drieëntwintig (2.533.157.023) stemmen voor, negen miljoen zevenenveertigduizend negenhonderdachtentachtig (9.047.988) stemmen tegen en vijf miljoen zeshonderdzevenduizend negenhonderd eenendertig (5.607.931) onthoudingen).

De **voorzitter** constateert dat het voorstel onder agendapunt 7 is aangenomen, sluit

dit agendapunt af en gaat over tot het volgende agendapunt.

8A. Vermindering van het geplaatste aandelenkapitaal door intrekking van gewone aandelen gehouden door ING Groep in haar eigen kapitaal als gevolg van het aandeleninkoopprogramma (ter beslissing)

De **voorzitter** laat weten dat er geen vragen over dit agendapunt zijn. Mevrouw **Van Oosten Slingeland** opent de stemming over agendapunt 8A. Kort daarna geeft zij aan dat de stemming is gesloten en dat negenennegentig komma zevenennegentig procent (99,97%) voor heeft gestemd (twee miljard vijfhonderdvijfenveertig miljoen honderddrieënvijftigduizend vijfhonderddrieënvijftig (2.545.153.553) stemmen voor, zeshonderdvierenzestigduizend vierhonderdnegenentwintig (664.429) stemmen tegen en een miljoen negenhonderdvijfennegentigduizend negenhonderdeenentachtig (1.995.981) onthoudingen).

De **voorzitter** constateert dat het voorstel onder agendapunt 8A is aangenomen, sluit dit agendapunt af en gaat over tot het volgende agendapunt.

8B. Wijziging van de statuten (ter beslissing)

De **voorzitter** laat weten dat er geen vragen over dit agendapunt zijn. Mevrouw **Van Oosten Slingeland** opent de stemming over agendapunt 8B. Kort daarna geeft zij aan dat de stemming is gesloten en dat negenennegentig komma zevenennegentig procent (99,97%) voor heeft gestemd (twee miljard vijfhonderdvierenveertig miljoen vijfhonderdzesenzestigduizend tweehonderdnegenentachtig (2.544.566.289) stemmen voor, achthonderdvierenvijftigduizend tweehonderdzestig (854.260) stemmen tegen en twee miljoen driehonderddrieënnegentigduizend vierhonderdveertien (2.393.414) onthoudingen).

De **voorzitter** constateert dat het voorstel onder agendapunt 8B is aangenomen, sluit dit agendapunt af en gaat over tot het volgende agendapunt.

9. Vermindering van het geplaatste aandelenkapitaal door intrekking van gewone aandelen verkregen door ING Groep in haar eigen kapitaal op grond van de bevoegdheid onder agendapunt 7 (ter beslissing)

De **voorzitter** laat weten dat er geen vragen over dit agendapunt zijn. Mevrouw **Van Oosten Slingeland** opent de stemming over agendapunt 9. Kort daarna geeft zij aan dat de stemming is gesloten en dat negenennegentig komma zevenennegentig procent (99,97%) voor heeft gestemd (twee miljard vijfhonderdvijfenveertig miljoen vijftachtigduizend negenhonderdachtenzestig (2.545.085.968) stemmen voor, zeshonderdvijfenveertigduizend vierhonderdzesentachtig (645.486) stemmen tegen en twee miljoen eenentachtigduizend vierhonderdachtentachtig (2.081.488) onthoudingen).

De **voorzitter** constateert dat het voorstel onder agendapunt 9 is aangenomen, sluit dit agendapunt af en gaat over tot de sluiting van de vergadering.

Sluiting

De **voorzitter** deelt mede dat de definitieve uitslag van de stemmingen binnen enkele dagen na de vergadering op de website van ING staat. Binnen drie maanden na de

vergadering wordt het concept van het proces-verbaal van de vergadering op de ING-website www.ing.com/agm gepubliceerd en binnen zes maanden na deze vergadering het proces-verbaal. Hij bedankt de aandeelhouders voor hun aanwezigheid, hun betrokkenheid bij ING en de steun die is uitgesproken voor de dingen die ING probeert te doen. De **voorzitter** sluit de vergadering vervolgens af met de woorden: “Blijf gezond en blijf betrokken bij ons; we hebben u nodig!”

De vergadering eindigt om zestien uur en tweeënvijftig minuten (16:52).

Dit proces-verbaal is opgemaakt in Amsterdam op ● tweeduizend tweeëntwintig en door mij, notaris, ondertekend.